

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Проблема людей з особливими потребами стає дедалі гострішою, актуальнішою внаслідок зростання захворюваності населення України та певної ізольованості від оточуючого світу. Недостатня увага суспільства до цієї категорії людей, недосконалість законодавства щодо захисту їх прав, низький рівень соціального забезпечення не створюють умови повноцінного функціонування, формування активної життєвої позиції в людей з особливими потребами.

На нашу думку, саме люди з особливими потребами мають найгострішу потребу в соціальному захисті та підтримці з боку держави, зважаючи на їх неконкурентноспроможність на ринку праці, що фактично на тлі економічної кризи в нашій державі означає позбавлення засобів існування. Поряд з проблемою низького матеріального забезпечення спостерігаємо явище соціального виключення людей з особливими потребами, що також спричинено нездатністю самореалізуватися шляхом працевлаштування та самостійно подолати «бар'єри» на шляху до інтеграції в суспільство.

Чисельність людей з особливими потребами з кожним роком зростає. Це залежить від багатьох чинників, серед яких найбільш значущими є техногенні катастрофи, дорожно-транспортні пригоди, забруднення навколишнього середовища, збільшення кількості вроджених вад та хронічних захворювань. В Україні люди з особливими потребами становлять 5 % населення, їх проблемами займаються 912 організацій, які потребують безумовно висококваліфікованого персоналу для надання якісної допомоги.

Серед завдань, які сьогодні необхідно першочергово вирішувати, одним із найважливіших є раціональне використання людського потенціалу, зокрема, якісна підготовка кадрів для різних галузей життєдіяльності суспільства. Саме від їх успішного вирішення значною мірою залежить здатність нашої держави вийти з кризової соціально-економічної ситуації і увійти в європейську спільноту достойним партнером.

Необхідність розв'язання актуальних проблем суспільного життя зумовила значний попит на висококваліфікованих спеціалістів із таких популярних фахів, як економіст, юрист, соціальний працівник. Чимало навчальних закладів взяли за підготовку фахівців з соціальної роботи. Проте ще немає достатньої наукової бази, чіткої концепції, продуманої системи виховання і навчання. Внаслідок цього поширюється явище неякісного виконання своїх професійних обов'язків соціальними працівниками, що є неприпустимим для фахівців такої спеціальності як соціальна робота.

Соціальна робота являє собою один з самих багатопланових та трудомістких видів людської діяльності в області професій типу «людина-людина». Відповідно, вимоги, що ставляться як до професійних, так і особистісних характеристик соціального працівника, відрізняються від стандартів інших професій. Необхідність володіння широким спектром теоретичних та практичних знань і навичок поряд з достатньо жорсткими вимогами до особистості самого соціального працівника, обумовленими характером його діяльності, є основним завданням професійної підготовки даних фахівців.

При роботі з такою категорією клієнтів соціальної роботи, як люди з особливими потребами, дуже важливим є кваліфіковане виконання своїх обов'язків, високий рівень професійної культури, розуміння проблем клієнтів, методів і засобів активізації їх ресурсів, організаторські й комунікативні вміння. Зважаючи на вразливість і чутливість даної категорії людей, соціальний працівник повинен володіти певним набором якостей та достатнім об'ємом знань щодо роботи з людьми з особливими потребами, чого, на нашу думку, не забезпечують учбові заклади при їх підготовці.

Через екологічні проблеми кількість людей з особливими потребами стає дедалі більшою, а права таких людей, хоча й гарантовані законодавчими документами, проте не забезпечуються на належному рівні. Люди з особливими потребами повинні бути повноцінними членами суспільства, функціонувати на рівні з іншими і завдання державних органів соціального захисту та соціальних працівників як їх представників – сприяти інтеграції людей з особливими потребами в суспільство, допомогти їм відчутти себе повноцінними громадянами своєї країни.

Тому автори даного дослідження вважають професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми з особливими потребами невід'ємною частиною їх соціального захисту та засобом покращення якості соціальної допомоги, що надається цій категорії громадян України.

Об'єктом дослідження виступає професійна діяльність соціального працівника щодо людей з особливими потребами.

Предмет дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми з особливими потребами.

Актуальність теми дала можливість сформулювати **мету**, яка полягає в обґрунтуванні особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників – студентів спеціальності «Соціальна робота» Технікуму МДУ ім. В.О. Сухомлинського до роботи з людьми з особливими потребами та дослідження впливу соціально-психологічного тренінгу

як методу її поліпшення, розроблення рекомендацій щодо підвищення рівня готовності до здійснення даної діяльності випускниками.

Мета роботи обумовила розв'язання наступних **завдань**:

- ознайомитися зі змістом професійної підготовки студентів 4-го курсу спеціальності «Соціальна робота» Технікуму МДУ ім. В.О. Сухомлинського;
- визначити методикау дослідження готовності студентів до роботи з людьми з особливими потребами та зробити попереднє емпіричне дослідження;
- провести цикл тренінгів та перевірочне емпіричне дослідження рівня професійної готовності майбутніх соціальних працівників ;
- обробити результати дослідження та узагальнити отриману інформацію;
- розробити рекомендації щодо шляхів підвищення рівня готовності до професійної взаємодії з людьми з особливими потребами в майбутніх соціальних працівників.

Гіпотезою даного дослідження є припущення про те, що:

1) Досягти високого рівня готовності студентами – соціальними працівниками до професійної діяльності з людьми з особливими потребами можливо за умов теоретичної розробки та впровадження комплексу дій та заходів, зокрема таких, як:

- використання ігрових форм занять, проведення циклу тренінгів;
- структурування змісту навчального матеріалу за допомогою фреймів.

2) Готовність до здійснення професійної діяльності з людьми з особливими потребами передбачає наявність у студентів спеціальності «Соціальна робота» набору добре розвинених професійно важливих якостей, а саме: комунікативної толерантності, емпатійності, низького рівня конфліктності та нервово-психічної нестійкості (особистісна складова професійної готовності), а також високого рівня знань (когнітивна складова).

Методологічна основа дослідження. Теоретичною основою дослідження стали положення і висновки педагогіки і психології щодо: змісту понять «соціальна робота» «соціальний працівник», «готовність», «підготовка», «професійна підготовка», «професія», «люди з особливими потребами», «інвалід»; аспектів соціальної роботи з людьми з особливими потребами; структурування змісту матеріалу та використання методу ділових ігор та тренінгів при проведенні навчальних занять.

Для розв'язання визначених завдань та перевірки висунутої гіпотези використано комплекс **методів** дослідження, який включає:

- теоретичні: аналіз наукової та методичної літератури з соціальної роботи, педагогіки, психології, її синтез, порівняння та узагальнення;
- емпіричні: анкетні опитування, кількісний і якісний аналізи отриманих результатів, обробка математичних даних.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності з людьми з особливими потребами; у розробці комплексної методики, спрямованої на встановлення рівнів сформованості готовності соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності з людьми з особливими потребами та рекомендацій щодо її підвищення в тих студентів, в яких він виявився низьким.

Практичне значення роботи. Теоретична значущість дослідження полягає у розкритті та обґрунтуванні ролі підготовки соціальних працівників до роботи з людьми з особливими потребами, дослідженні рівня готовності студентів – соціальних працівників до виконання професійної діяльності з даною категорією клієнтів, розробці рекомендацій щодо її поліпшення.

Матеріали даної роботи можуть бути використанні при:

- написанні доповідей, рефератів, наукових статей, курсових, дипломних та магістерських робіт, які торкаються даної проблематики;
- підготовці лекцій, семінарських та практичних занять на дану тему;
- розробці та проведенні тренінгів, семінарів та круглих столів з даної проблематики;
- підготовці програм і проектів на дану тематику;
- проведенні наукових міжнародних та міжвузівських конференцій присвячених тематиці «Соціальна робота з людьми з особливими потребами» та «Професійна підготовка соціальних працівників»;
- організації гуртків та створенні молодіжних організацій, спрямованих на захист та надання соціальної допомоги людям з особливими потребами;
- розробці методичних посібників, брошур, листівок та інших роздаткових матеріалів для центрів та закладів, діяльність яких пов'язана з наданням допомоги даній категорії клієнтів соціальної роботи.

Організація дослідження. Дослідження проводилося в Технікумі Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Апробація розроблених заходів підвищення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми з особливими потребами здійснювалась зі студентами 4-го курсу спеціальності «Соціальна робота» вищезазначеного навчального закладу.

Апробація результатів. Основні теоретичні та методологічні положення роботи, практичні результати проведеного дослідження було представлено на Всеукраїнській науковій студентській конференції «Наука. Студентство. Сучасність» 14 травня 2010 року.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі 110 сторінок машинопису, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 92 найменування, 18 таблиць, 6 діаграм, 6 додатків. Загальний обсяг – 135 сторінок.